

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ *КОНЦЕПТ ЛЕПОТЕ У НЕМАЧКОЈ БАЛАДИ*
КАНДИДАТКИЊЕ ЈЕЛЕНЕ С. КНЕЖЕВИЋ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију 17. април 2013. Наставно-научно веће Филолошког Факултета Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Слободан Грубачић, проф. емеритус за ужу научну област Германистика (предмет: Немачка књижевност), Филолошки факултет, Универзитет у Београду, изабран 2011.</p> <p>2. др Јулијана Бели – Генц, редовни професор за ужу научну област Германистика (предмет: Немачка књижевност), Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, изабрана 2006.</p> <p>3. др Миодраг Лома, ванредни професор за ужу научну област Општа књижевност (предмет: Општа књижевност и теорија књижевности), Филолошки факултет, Универзитет у Београду, изабран 2011.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Јелена (Станоје) Кнежевић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 22.02.1977. Нови Сад, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 19.6.2007. Филолошки факултет, Универзитет у Београду; тема: РЕЦЕПЦИЈА НЕМАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ У ЦРНОЈ ГОРИ ДО 1945. ГОДИНЕ</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Филолошке науке, Наука о књижевности</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: КОНЦЕПТ ЛЕПОТЕ У НЕМАЧКОЈ БАЛАДИ
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.
<p>Докторска дисертација мр Јелене Кнежевић <i>Концепт лепоте у немачкој балади</i> има 283 стране, од чега 227 страна основног текста. Рад је организован у пет целина, а садржи и библиографију и прилог.</p> <p>Прво поглавље под насловом „Зашто балада? Методолошки увод“ (стр. 15–20) представља образложење теме и експликацију методолошког приступа.</p> <p>Друго поглавље „Шта је балада? Немачка уметничка балада – теорија и историја жанра“ (стр. 21–72) састоји се из две целине: „Теорија“ (стр. 21–37), где је резимирано теоријско разматрање уметничке баладе као жанра од настанка до актуалних дискусија и „Историја“ (стр. 38–72).</p> <p>Треће поглавље под насловом „Ка концепту лепог у балади: лепо и узвишено у уметности. Ревидирани естетски концепти од Канта до Лиотара“ (стр. 73–127) даје историјски преглед естетских идеја и схватања лепоте и лепог кроз историју. Поглавље је подељено у пет целина: „Лепо је у уметности, уметник – занатлија, трагалац или творац“ (стр. 76–83), „Хронологија промишљања лепог, укус и одређење естетских појмова“ (стр. 84–96), „Шилерово место у двострукој традицији схватања узвишеног“ (стр. 96–103), „Романтична уметност и филозофски идеализам“ (стр. 103–116) и „Судбина лепог у 20. веку“ (стр. 116–127).</p> <p>Четврто поглавље „Уметност и уметник у немачкој балади“ (стр. 128–212) је централно поглавље рада у којем је анализирано 26 балада хронолошким редоследом по времену њиховог настанка. Теме анализиране у овом</p>

поглављу илустроване су са укупно 13 репродукција уметничких слика, гравира, односно скулптура које су описане подацима о делу, аутору и години настанка.

Рад се завршава Закључком (стр. 213–217) иза којег следи списак коришћене литературе. Укупно 182 библиографске јединице прегледно су систематизоване по темама (стр. 217–227).

У „Прилогу 1 – корпус“ (стр. 228–278) наведен је текст 26 балада које представљају целокупан корпус рада.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном поглављу представљен је предмет и основне претпоставке истраживања. Постављена су важна питања у најужој вези са темом, назначени су правац и циљ истраживања, као и његова могућа употребна вредност у настави немачке књижевности. Као исходиште целокупног истраживања препозната је чињеница да лепо и лепота у немачкој уметничкој балади стоје раме уз раме са трагедијом људске егзистенције у целокупном времену трајања жанра, од средине 18. века до данас. Формулисана су централна питања на која истраживање треба да понуди одговоре: откуд лепо уз трагично? Откуд лепо у трагичном? Шта је лепо у немачкој уметничкој балади? Какав концепт лепоте се у балади супротставља или претпоставља трагичном људском постојању? У Уводу је назначена и чињеница променљивости нововековних естетичких концепата у времену настанка и развоја уметничке баладе, која се, по свему судећи, одсликава у баладишној рефлексiji лепога и лепоте, због чега говоримо о *концептима* лепоте у балади у директној вези са естетичким становиштем епохе, односно, аутора.

Друго поглавље рада посвећено је теоријском и историјском одређењу баладе као књижевне врсте. У дијахронијском прегледу резимирана су најзначајнија досадашња истраживања о уметничкој балади као жанру. Предочени су закључци дискусије о изражајним могућностима и донетима баладе, која је текла паралелно са историјом писања баладе. Кандидаткиња се ослања на оригиналне исказе аутора балада који су промишљали жанр у којем стварају (Биргер, Гете, Шилер, Фонтане, Брехт), као и на теоријске текстове ауторитета у двадесетовековном проучавању баладе (Кајзер, Милер-Зајдел, Хинк, Веслер, Хамбургер, Лауфхите, Богосављевић) и одлучује за Лауфхитеов теоријски приступ и његов модел жанра који је појаснио и допунио Богосављевић. Тај модел кандидаткиња доследно примењује током целог истраживања о питању лепог у балади. Кратак историјски преглед у другом поглављу нуди дијахронијско сагледавање жанра на основу најпознатијих покушаја тематског и историјског систематизовања баладе (Кајзер, Бројтингам, Хинк, Веслер). Преглед употпуњују кратке интерпретације најпознатијих немачких балада од Биргера до Брехта.

На почетку трећег поглавља појашњена је потреба да се за одговор на питање о лепом у балади мора одредити појам лепог и лепоте у историјским променљивим концептима који су доминирали током историјског развоја баладе. Треће поглавље је отуд хронолошки преглед релевантних теоријских исказа о лепом који чине основу нововековне естетике – и као филозофије уметности, и као схватања лепоте и лепог у социјалном и историјском, али пре свега уметничком, односно књижевном контексту. Полазна тачка овог прегледа је издвајање уметности из система слободних вештина, средином 18. века, када почиње историја нововековног схватања уметности као *лених*. Кандидаткиња се ослања на релевантну естетичку и филозофску литературу (Гилберт/ Кун, Чачиновић–Пуховски, Узелац, Нешковић, Еко, Иглтон, Целе, Фоигт, Зуровац), али и на књижевно-теоријске исказе који су обележили схватање уметности и лепог у 19. и 20. веку (Шилер, Шлегел, Велек, Ниче, Бенјамин). Значајан део поглавља посвећен је одређењу узвишеног као естетске категорије, од Берка преко Шилера до Лиотара, те појму естетизације који у 20. веку добија на значају.

Полазећи од претпоставке да рефлексija лепог у балади не одступа од свог доба, те да лепо види у уметности, као суштину и производ уметничке креације, истраживање мр Јелене Кнежевић прати мотив уметника и уметности у 26 балада које чине изабрани корпус. Најобимније четврто поглавље обухвата анализу корпуса, тачније, интерпретације изабраних балада са аспекта везе лепоте и уметности у њима, порекла, улоге и дејства уметности, те статуса уметника у друштву. Разматрана је и веза лепоте са моралним, са природом, као и улога лепоте и уметности у друштву и политици која у 20. веку све више долази у први план. Изабране баладе интерпретиране су у хронолошком редоследу по времену настанка. Интерпретација се у првом реду заснива на књижевном тексту, али кандидаткиња не занемарује резултате и закључке познатих тумачења која већ постоје. Све изабране баладе проблематизују однос песника и песничке уметности према стварности и друштвеним односима свог времена и потврђују претпоставку да балада рефлектује променљиве естетске концепте свог времена који су заправо израз континуитета људског мишљења.

Закључак најпре резимира значајнија естетичка промишљања, противуречности и закључке нововековне дискусије о лепом која су нашла своје место у балади од друге половине 18. до краја 20. века. Кроз рефлексiju концепата лепе уметности, лепо у балади налази своје место уз трагично – и у озбиљној и у сатирично-комичној традицији баладе, односно и у афирмативној и у друштвено-критичкој баладеској традицији. У закључку се на основу претходно реченог тврди да се у балади са позадине застрашујућих и нелепих догађаја који човекову егзистенцију огољавају као несигурну, бедну и трагичну, лепота реализована у уметности, издиже као идеал који осмишљава живот.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

Комплетна библиографија кандидаткиње штампана је уз биографију у прилогу докторске уз напомену: дисертације (стр. 279–280).

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. „Двострука традиција схватања узвишеног и Шилерова поетика.“ У: Савремена проучавања језика и књижевности. Зборник радова са скупа младих филолога Србије. Година 2, књига 2. Крагујевац 2011, стр. 31–36.

2. „Како променити парадигму? Или и даље о немачкој балади“. Рад са међународног научног скупа „Филолошка истраживања данас“ одржаног 26. и 27.11.2010. на Филолошком факултету у Београду. Рад је прихваћен за објављивање у Зборнику радова са скупа који треба да се појави до краја 2013. године.

3. „Die verlogene Moral und die Gefühllosigkeit der spießbürgerlichen Gesellschaft im Wort und Bild in Wedekinds Balladen“ („Лажни морал и безосећајност малограђанског друштва у речи и слици у Ведекиндовим баладама“). Рад са 4. Конференције Удружења германиста Југоисточне Европе одржане од 16–18.11.2012. у Тирани под називом „Језик у слици – слика у језику“ („Die Sprache im Bild - Das Bild in der Sprache“). Рад је прихваћен за објављивање у Зборнику радова са скупа који треба да се појави током 2013. године.

4. „Савремено читање Шилера и естетизација као нова просвећеност“. Рад са скупа под називом „Савремена књижевно-теоријска читања: нови увиди у теоријски и критички дискурс“, одржаног 28.11.2012. на Филозофском факултету у Никшићу. Рад је прихваћен за објављивање у Зборнику радова са скупа који треба да се појави током 2013. године.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Јелена Кнежевић је у закључку резимирала естетска промишљања која су израз рефлексии уметности, лепоте и лепог у балада. Истраживање је показало да, у складу са нововековном оријентацијом, балада доводи лепо у везу са уметношћу. Балада дискурзивно преиспитује проблеме уметничког стварања, предмета уметности, њеног дејства, моћи и улоге у друштву, односно, да у континуитету рефлектује схватања лепоте и уметности своје савремености. Делом је реч о метапоетици баладе, а делом о поетској представи уметника и његовог положаја у свету кроз коју историја балада одражава, сукобљава и уравнотежује опречне концепте суседних епоха. У закључку се истиче да управо ту долази до изражаја дискурзивност као жанровска специфичност баладе, али и њена поучна тенденција, јер се кроз сукоб опречних принципа у оквиру једноставне наративне матрице смисао реализује у облику јасног, једнозначног закључка. Овај закључак о дискурзивности жанра на линији је савремених промишљања о балади која будућност овог жанра виде управо у тенденцији баладе да кроз сукоб опречних принципа преиспитује чврста мисаона упоришта. У смислу новијих промишљања о балади, овај рад прати и две традиције баладе чији се различити приповедни начини преплићу. Будући и сама уметничко дело, балада експлоатише поетски плодну могућност да естетички концепт који заступа или критикује истовремено и демонстрира. Утолико је свака балада изабраног корпуса двоструки естетски одговор на стварност свог времена – и као уметнички простор за артикулацију естетског и поетског дискурса доба, и као конкретно естетско уобличење тог дискурса. Кроз концепте лепих уметности који консеквентно одражавају мисао епохе лепо у немачкој балади налази своје место уз трагично. Лепо се на фону трагедије у балади издиже као идеал који се разликује од епохе до епохе. Јединствени идеал лепоте не постоји у балади, баш као ни у уметности уопште, али постоји јединствена тежња међусобно различитих епоха за лепим и стална оријентација на естетско која стоји наспрам нелагоде егзистенцијално угроженог и социјално слабог људског бића у балади. Освојену у форми уметности балада супротставља лепоту страхаоти и беде, пролазности и ограничениости људске егзистенције. Лепота се, сачувана у уметности, опире смрти и резигнацији. Уметност у чулно-конкретном облику рекреира оно што ће у животу пропасти и постаје апотеоза лепоте у оностраном, простор у којем човек, егзистенцијално уздрман, ипак потврђује своје достојанство и надмоћ.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња Јелена Кнежевић својим је докторским радом обухватила значајну тему у изучавању немачке уметничке баладе. Мотив уметности и лепоте на који као веома важан у балади указују ранији проучаваоци баладе (Хинк, Лауфхите) у овој дисертацији је први пут обрађен целовито и систематично. Рад систематизује богату теоријску литературу о балади, даје сажети преглед идеја из историје естетике и доноси низ живих и преглантних анализа појединачних балада са становишта које је унапред прецизно задато. Резултати истраживања су презентовани јасно, прегледно и доследно, а обимна коришћена литература сведочи о доброј теоријској утемељености истраживања. Рад у целисти сведочи о способности кандидаткиње за примену синтетичких и аналитичких метода у обради стручне литературе и интерпретацији књижевног текста. Јасан и питак научни стил омогућава читаоцу лак увид у изложене идеје и закључке који логично произилазе из анализе прецизно одабраног корпуса. Докторска дисертација мр Јелене Кнежевић је конзистентан, целовит,

компетентан и методолошки коректан научни рад.
X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом <i>Концепт лепоте у немачкој балади</i> прихвати као докторски рад који испуњава све услове предвиђене законом, а кандидаткињу мр Јелену Кнежевић позове на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Слободан Грубачић
2. др Јулијана Бели – Генц
3. др Миодраг Лома